

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ
ՈՐՈՇՈՒՄ

« » ----- 2009 թվականի N ----- Ն

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՂԱՆԻՆԵՐԻ ԿԱՐՄԻՐ ԳԻՐՔԸ
ՀԱՍՏԱՏԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

Համաձայն «Կենդանական աշխարհի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 5-րդ հոդվածի «է» կետի Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը որոշում է.

1. Հաստատել Հայաստանի Հանրապետության կենդանիների Կարմիր գիրքը՝ համաձայն հավելվածի:
2. Հայաստանի Հանրապետության բնապահպանության նախարարին՝ Հայաստանի Հանրապետության կենդանիների Կարմիր գրքում գրանցված կենդանիների ցանկին համապատասխանեցնելու նպատակով սույն որոշումն ուժի մեջ մտնելուց հետո մեկամսյա ժամկետում Հայաստանի Հանրապետության վարչապետի հաստատմանը ներկայացնել համապատասխան իրավական ակտերում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին իրավական ակտերի նախագծերի ներկայացման ժամանակացույցը:
3. Սույն որոշումն ուժի մեջ է մտնում պաշտոնական հրապարակման օրվան հաջորդող տասներորդ օրը:

ՀՀ բնապահպանության նախարար

Արամ Հարությունյան

Հավելված
ՀՀ կառավարությանթվականի
.....N ... որոշման

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԿԵՆՏՐԱԼԻՆԵՐԻ ԿԱՐՄԻՐ ԳԻՐՔ**

2009թ.

Բացատրագիր

Կենդանատեսակների գնահատման համար օգտագործված կատեգորիաների վերաբերյալ

Հայաստանի Հանրապետության կենդանիների տեսակների առկա վիճակը գնահատվել է համաձայն Բնության Պահպանության Միջազգային Միության կողմից մշակված սանդղակի («Կարմիր ցուցակի կատեգորիաներ և չափորոշիչներ» IUCN, 2001, տարբերակ 3.1), որին համապատասխան տեսակները գնահատվել են ըստ անհրաժեշտ չափանիշների՝ դրանց թվաքանակի, աշխարհագրական տարածվածության, որակական մի շարք ցուցանիշների, բազմացման առանձնահատկությունների և այլն: Դրա հիման վրա տեսակներին տրվել են հետևյալ կատեգորիաները.

1. Անհետացած տեսակ (EX): Տաքսոնը համարվում է անհետացած, եթե չկա որևէ կասկած, որ դրա վերջին առանձնյակը վերացել է : Տաքսոնը գնահատվում է անհետացած, եթե հայտնի և/կամ ենթադրվող բնակմիջավայրի ողջ պատմական արեալում տարբեր ժամանակահատվածների ընթացքում /սեզոնային, տարեկան, օրական/ հետևողական ուսումնասիրության արդյունքում ոչ մի առանձնյակ չի հայտնաբերվել:

2. Տարածաշրջանում անհետացած տեսակ /RE/: Տաքսոնը համարվում է տարածաշրջանում անհետացած, եթե չկա որևէ կասկած, որ դրա վերջին առանձնյակը այդ տարածքից վերացել է: Այն դեպքում, եթե տաքսոնը նախկինում պարբերաբար ներթափանցում էր տարածաշրջան, այն նույնպես համարվում է անհետացած, եթե տարածաշրջանի վայրի բնությունից վերացել է դրա վերջին առանձնյակը:

3. Կրիտիկական վիճակում գտնվող տեսակ (CR): Տաքսոնը համարվում է «Կրիտիկական վիճակում գտնվող», երբ ամենամեծ հավանականությամբ ցույց է տրված, որ այն որոշվում է «Կրիտիկական վիճակում գտնվող» կատեգորիայի որևէ չափանիշով (A-E) և, հետևաբար, դիտվում է որպես անհետացման չափազանց բարձր ռիսկի առջև կանգնած տեսակ վայրի բնության մեջ:

4. Վտանգված տեսակ (EN): Տաքսոնը համարվում է «Վտանգված տեսակ», երբ ամենամեծ հավանականությամբ ցույց է տրված, որ այն որոշվում է «Վտանգված տեսակ» կատեգորիայի որևէ չափանիշով (A-E) և, հետևաբար, դիտվում է որպես անհետացման շատ բարձր ռիսկի առջև կանգնած տեսակ վայրի բնության մեջ:

5. Խոցելի տեսակ (VU): Տաքսոնը համարվում է «Խոցելի տեսակ», երբ ամենամեծ հավանականությամբ ցույց է տրված, որ այն որոշվում է «Խոցելի տեսակ» կատեգորիայի որևէ չափանիշով (A-E) և, հետևաբար, դիտվում է որպես անհետացման բարձր ռիսկի առջև կանգնած տեսակ վայրի բնության մեջ:

6. Տվյալների անբավարարություն (DD): Տաքսոնը պատկանում է «Տվյալների անբավարարություն» կատեգորիային, երբ առկա տեղեկությունները դրա թվաքանակի և/կամ արեալի մասին անհամապատասխան են անհետացման ռիսկի ուղղակի կամ անուղղակի գնահատման համար: Այդ կատեգորիայի տաքսոնը կարող է լինել լավ ուսումնասիրված, իսկ կենսաբանությունը՝ լավ հայտնի, սակայն դրա առատության և/կամ տարածման վերաբերյալ համապատասխան տվյալները գնահատման համար կարող է լինեն անբավարար: «Տվյալների անբավարարություն» կատեգորիան չի հանդիսանում անհետացման ապառնալիքի կատեգորիա: Տաքսոնի ընդգրկումը այդ կատեգորիայում ցույց է տալիս, որ պահանջվում են ավելի շատ տեղեկություններ, և

ընդունվում է, որ ապագա ուսումնասիրությունները կարող են հնարավոր դարձնել նրա պատկանելիությունը անհետացման սպառնալիքի որևէ կատեգորիայում ընդգրկելու համար:

ԲԱԺԻՆ I
ԱՆՈՂԱՇԱՐ ԿԵՆՏՐՈՆԵՐ

ՀՀ Կարմիր գրքի անողնաշարավոր կենդանիների ցանկ

Տիպ Փափկամարմիններ - Mollusca

Դաս Փորոտանիներ - Gastropoda

Կարգ Սկավառակատանիներ - Discopoda

Ընտանիք Բիթինիդներ - Bithyniidae

1. Տրոշելի խխունջ - *Bithynia troscheli* Paasch, 1842 – CR B2a.

Ընտանիք Լիթոգլիֆիդներ - Lithoglyphidae

2. Ակրամովսկու շադինիա - *Shadinia akramovskii* (Shadin, 1952) – CR B2a.

Կարգ Նատաչքավորներ - Basommatophora

Ընտանիք Աքրոլոքսիդներ - Acroloxidae

3. Լճային խխունջ - *Acroloxus lacustris* (Linnaeus, 1758) - RE.

Ընտանիք Տափակ խխունջներ - Planorbidae

4. Կատարավոր խխունջ - *Planorbis carinatus* (O.F. Muller, 1774) – CR B1a+ B2a.
5. Մալխակաբերան խխունջ - *Anisus leucostomus* (Millet, 1813) - RE.
6. Մալխակ խխունջ - *Gyraulus albus* (O.F. Muller, 1774) - EN B 1a+B2a.
7. Հարթ խխունջ - *Gyraulus laevis* (Alder, 1838) - EN B1a+B2a.
8. Կանոնավոր խխունջ - *Gyraulus regularis* (Hartmann, 1841) – CR B2a.

Կարգ Ցողունաչքավորներ - Stylommatophora

Ընտանիք Նեղ խխունջներ - Vertiginidae

9. Մյունաձև խխունջ - *Columella columella* (Martens, 1853)– CR B2a.
10. Նեղ խխունջ - *Vertigo angustior* Jeffreys, 1830 – CR B1a+ B2a; IUCN (ver 2.3) – LR/CD; Annex II

Ընտանիք Օրկուլիդներ - Orculidae

11. Խճաքարային խխունջ - *Orculella ruderalis* Akramowski, 1947– CR B1a+B2a.
12. Բուլղարական խխունջ - *Orculella bulgarica* (P.Hesse, 1915)– CR B1a+ B2a.

Ընտանիք Էնիդներ - Enidae

13. Սանդղաձև խխունջ - *Turanena scalaris* (Naegele, 1902) – CR B2a. -

Ընտանիք Կլաուզիլիդներ - Clausiliidae

14. Ակրամովսկու խխունջ - *Euxina akramovskii* (Likharev, 1962) – CR B1a+ B2a.

Դաս Երկփեղկներ - Bivalvia

Կարգ Աստարտիդներ - Astartida

Ընտանիք Պիզիպիդներ - Pisidiidae

15. Մեղմված խխունջ - *Musculium strictum* (Normand, 1844) – CR B2a.
16. Անանդալեի խխունջ - *Odhneripisidium annandalei* (Prashad, 1925) – CR B2a.

Տիպ Հողվածոտանիներ - Arthropoda

Դաս Միջատներ - Insecta

Կարգ Ճպուռներ - Odonata

Ընտանիք Լեսթիդներ - Lestidae

17. Մեծաչք ճպուռ - *Lestes macrostigma* (Eversmann, 1836) – VU B 1b+B 2b
18. Սիմպեկմա ճպուռ - *Sympetma paedisca* (Brauer, 1877) – VU B 1b+B 2b

Ընտանիք Նետիկներ - Coenagrionidae

19. Նետիկ զինված - *Coenagrion armatum* (Charpantier, 1840) – CR B 1a + B 2a.
20. Նետիկ նրբագեղ - *Coenagrion scitulum* (Rambur, 1842) – EN B2a.
21. Վան Բրինկի նետիկ - *Coenagrion vanbrinkae* Lohmann, 1993 – VU B 1b+B 2b. IUCN (ver.3.1) - DD
22. Լինդենի նետիկ - *Erythromma lindeni* (Selys, 1840) – CR B2a; KK CCCP

Ընտանիք Պլատցմենիդներ - Platycmenidae

23. Չպուռ տափակատու - *Platycnemis pennipes* (Pallas, 1771) – EN B 1a + 2a.

Ընտանիք Շերեփագիներ - Aeshnidae

24. Կապույտ ճպուռ - *Aeshna cyanea* (Mueller 1764) – EN B2a
25. Սղոցակիր ճպուռ - *Aeshna serrata* Hagen, 1856 – EN B2a.

26. Թամբակիի ճպուռ - *Hemianax ephippiger* (Burmeister, 1839) – EN B 1ab(iii)+B2ab(iii)

Ընտանիք Գոմֆիդներ - Gomphidae

27. Ուբադշի ճպուռ - *Gomphus ubadschii* Schmidt, 1953 – VU B 1b+B 2b

28. Նմանաձև ճպուռ - *Onychogomphus assimilis fulvipennis* (Schneider, 1845) – VU B 1b+B 2b; IUCN (ver 3.1) VU A2ac+3c KK CCCP

Ընտանիք Իսկական ճպուռներ - Libellulidae

29. Ճահճային ճպուռ - *Leucorrhinia pectoralis* (Charpentier, 1825) – CR B1a+ B2a ; Annex II

30. Սևծովյան ճպուռ - *Libellula pontica* Selys, 1887 – EN B B2ab(iii); IUCN (ver 3.1) NT; KK CCCP

31. Սաբինա ճպուռ - *Orthetrum sabina* (Drury, 1773) – EN B2a

32. Տափակ ճպուռ - *Sympetrum depressiusculum* (Selys, 1841) – EN B 1a+ B2a

33. Ճպուռ-ծառա - *Crocothemis servilia* (Drury, 1773) – EN B 1a+B 2a

Կարգ Ուղղաթևեր - Orthoptera

Ընտանիք Մորեխներ - Acrididae

34. Մորեխ ելունդավոր - *Nocarodes nodosus* Mistschenko, 1951 – CR B2a

35. Մորեխ հայկական - *Gomphocerus armeniacus* (Uvarov, 1931) – VU B 1a +B 2a.

Ընտանիք Հաստածղրիդներ - Bradyporidae

36. Հաստածղրիդ լայնացած - *Bradyporus dilatatus* **Տայլ**, 1875 – EN B 1a+B2a.

Ընտանիք Օղրիդներ - Tettigoniidae

37. Սղոցապոչ անդրկովկասյան - *Poecilimon geoktshaicus* Stshelkovnikov, 1910 – EN B 1a+B2a.

38. Սղոցապոչ հայկական – *Poecilimonella armeniaca* Uvarov, 1921 – EN B 1a+B2a.

39. Ֆիտոդրիմադուզա հայկական – *Phytodrymadusa armeniaca* Ramme, 1939 – EN B 1a+B2a.

40. Սատունինի սկոտոդրիմադուզա – *Scotodrymadusa satunini* Uvarov, 1916 – CR B 1ab(iii)+ 2ab(iii).

41. Ռյոզելի երկգույն ծղրիդ - *Bicolorana roeseli* Hagenbach, 1822 – CR B1a.

42. Սագա տափաստանային – *Saga pedo* Pallas, 1771 – CR B1a+B2a; IUCN (ver 2.3.) VU B1+2bd; Annex II.

Կարգ Հավասարաթևեր - Homoptera

Ընտանիք Հսկա որդաններ - Margarodidae

43. Արարատյան որդան կարմիր - *Porphyrophora hammelii* **Brandt** – CR B1b(i,ii,iii) + 2ab(i,ii,iii); KK CCCP

Կարգ Կարծրաթևեր կամ Բզեզներ - Coleoptera

Ընտանիք Գնայուկ բզեզներ - Carabidae

44. Ֆալետիի կողնջակեր ցայտազնայուկ - *Procerus scabrosus fallettianus* Cavazzutti, 1997 -VU B 1ab(iii)+B 2ab(iii)

45. Սևանյան գնայուկ - *Dyschirius sevanensis* Khnzorian, 1962 – EN B 1a+B2a

46. Դարչնագույն առվակային գնայուկ - *Trechus infuscatus* Chaudoir, 1850 – CR B2a

47. Ստեփանավանյան առվակային գնայուկ - *Duvalius stepanavanensis* Khnzorian, 1963 – CR B2a

48. Յացենկո-Խմելեվսկու առվակային գնայուկ - *Duvalius yatsenkokhmelevskii* (Khnzorian, 1960) – CR B2a

49. Խնձորյանի գնայուկ - *Deltomerus khnzoriani* Kurnakov, 1960 – CR B2a

50. Ալեքսանդրի գնայուկ - *Chylotomus alexandri* Kalashian, 1999 – CR B2a

51. Տոնական գնայուկ - *Poecilus festivus* (Chaudoir, 1868) – VU B 1b(iii)+B 2b(iii).

52. Արենիական գնայուկ - *Pristonychus arenicus* Kalashian, 1979 – CR B2a

Ընտանիք Խղեվիդներ - Cholevidae

53. Քալաշյանի մրջնասեր բզեզ - *Philomessor kalashiani* Khnzorian, 1988 – CR B1a+ B2a

Ընտանիք Թերթիկաբեղավորներ - Scarabaeidae

54. Հայկական բնդեռիկ - *Glaphyrus calvaster* Zaitzev, 1923 – EX

55. Կովկասյան բնդեռիկ - *Glaphyrus caucasicus* Kraatz, 1887 – EN B 1ab(iii)+B2ab(iii)

56. Ռուբենյանի բնդեռիկ - *Adoretus rubenyani* Kalashian, 2002 – CR B1a+ B2a

57. Ռեյթերի հացաբզեզ - *Anisoplia reitteriana* Semenov, 1903 – EN B 1ab(iii)+B2ab(iii)

58. Կովկասյան փառավուն - *Pharaonus caucasicus* (Reitter, 1893) – CR (B1ab(ii, iii, v), B2ab (ii, iii, v)

59. Արաքսյան բնդեռ - *Tanyproctus araxidis* Reitter, 1901 – EN B 1a+B2a
60. Վեդիական բնդեռ - *Tanyproctus vedicus* Kalashian, 1999 – CR B1a+ B2a
61. Մեղվեղևի բնդեռիկ - *Pseudopachydemus medvedevi* Khnzorian, 1971 – CR B1a+ B2a

Ընտանիք Չրիկաններ - Elateridae

62. Կանդեզի չրիկան - *Aeoloderma candezei* (Reitter, 1891) – CR B2a
63. Սարմատական չրիկան - *Aeoloides sarmaticus* (Motschulsky, 1860) – CR B2a
64. Սանրաբեղ չրիկան - *Ctenicera pectinicornis* (Linnaeus, 1758) – VU B 1b
65. Արաքսյան չրիկան - *Cardiophorus araxicola* Khnzorian, 1970 – CR (B1ab(ii, iii, v), B2ab (ii, iii, v))
66. Կեղծ խոտային չրիկան - *Cardiophorus pseudogramineus* Mardjanian, 1977 – EN B1a
67. Սոմխետական չրիկան - *Cardiophorus somcheticus* Schwarz, 1896 – CR B1+ B2a
68. Փոքր չրիկան - *Paracardiophorus permodicus* (Faldermann, 1835) – VU B 1b(iii)+B 2b(iii)

Ընտանիք Ոսկեբզզներ - Buprestidae

69. Մորթիավոր ոսկեբզզ - *Acmaeoderella pellitula* (Reitter, 1890) – EN B 1a+B 2a
70. Կարճամարմին ոսկեբզզ - *Anthaxia breviformis* Kalashian, 1988 – CR B1a+B2a
71. Հպարտ ոսկեբզզ - *Anthaxia superba* Abeille de Perrin, 1900 – CR B1a
72. Աղաբաբյանի ոսկեբզզ - *Sphaerobothris aghababiani* Volkovitsh & Kalashian, 1998 – CR Ba +B2a
73. Գեղարոյան ոսկեբզզ - *Sphenoptera geghardica* Kalashian & Zykov, 1994 – EN B 1ab(iii)
74. Խնձորյանի ոսկեբզզ - *Sphenoptera khnzoriani* Kalashian, 1996 – CR B2a

Ընտանիք Թարախահաններ – Meloidae

75. Թամբակուրծք թարախահան - *Mylabris sedilithorax* Sumakov, 1924 – EN B 1a

Ընտանիք Ծաղկեփռչեղևներ – Alleculidae

76. Նմանաձև ծաղկեփռչեղևներ - *Cteniopus persimilis* Reitter, 1890 – CR B1a
77. Հայկական ծաղկեփռչեղևներ - *Isomira armena* Khnzorian, 1976 – EN B1a

Ընտանիք Սևամարմիններ – Tenebrionidae

78. Օրդուբադյան սևամարմին - *Adelphinus ordubadensis* Reitter 1890 –EN B1a
79. Հայկական սևամարմին - *Armenohelops armeniacus* Nabozhenko, 2002 – EN B1a
80. Երևանյան սևամարմին - *Cylindronotus erivanus* (Reitter, 1901) – EN B1a
81. Բոզաչևի սևամարմին - *Ectromopsis bogatchevi* (Khnzoryan, 1957) – CR B2a b(iii)
82. Սևամարմին աքսորված - *Entomogonus amandanus* Reitter, 1901
83. Նեղ սևամարմին - *Laena constricta* Khnzorian, 1957 – EN B 1ab(iii)+B2ab(iii)
84. Մեմլոնովի սևամարմին *Cyphostethe semenovi* Reitter, 1895 – EN B 1ab(iii)+B2ab(iii)

Ընտանիք Երկարաբեղիկներ - Cerambycidae

85. Կապանյան երկարաբեղիկ - *Cortodera kaphanica* Danilevsky, 1985 – EN B 1a
86. Կաղնու մեծ երկարաբեղիկ - *Cerambyx cerdo acuminatus* Motschulsky, 1852 – VU B 1a+B 2a; IUCN (ver 2.3) VU A1c+2c; Annex II; KK CCCP (*C. c. cerdo* Linnaeus, 1758)
87. Ալպյան ռոզալիա - *Rosalia alpina* (Linnaeus, 1758) – EN B 1a+B2a; IUCN (ver 2.3) VU A1c+2c; Annex II; KK CCCP
88. Աղաբաբյանի երկարաբեղիկ - *Asias aghababiani* Danilevsky, 1999 – CR Ba +B2a
89. Կազիկոպորանյան երկարաբեղիկ - *Dorcadion kasikoporanum* Pic, 1902 – CR B1a
90. Երկգիծ երկարաբեղիկ - *Dorcadion bistriatum* Pic, 1898 – EN B 1a+B2a
91. Գորբունովի երկարաբեղիկ - *Dorcadion gorbunovi* Danilevsky, 1985 – EN B 1a
92. Կիսափայլ երկարաբեղիկ - *Dorcadion semilucens* Kraatz, 1873 – EN B 1a+B2a
93. Մոխրագույն երկարաբեղիկ - *Dorcadion cineriferum* Suvorov, 1909 – EN B 1a+B2a
94. Սևճյան երկարաբեղիկ - *Dorcadion sevliczi* Danilevsky, 1985 – CR B1a
95. Քալաշյանի երկարաբեղիկ - *Conizonia kalashiani* Danilevsky, 1992 – CR B1a
96. Պիկի երկարաբեղիկ - *Phytoecia pici* Reitter, 1892 – EN B 1a
97. Կոռոստեյովի երկարաբեղիկ - *Agapanthia korostelevi* Danilevsky, 1985 – EN B 1a+B2a

Ընտանիք Տերևակերներ - Chrysomelidae

98. Արաքսյան տերևակեր - *Cryptocephalus araxicola* Khnzorian, 1968 – EN B 1ab(iii)

Ընտանիք Փղիկներ կամ Երկարակնճիթներ - Curculionidae

99. Ռիխտերի փղիկ - *Cyclobaris richteri* Ter-Minasian, 1955 – CR B 1ab(iii)+B2ab(iii)
100. Զարմանահրաշ փղիկ - *Baris mirifica* Khnzorian, 1958 – CR B 1ab(iii)+B2ab(iii)

Կարգ Թեփուկաթևներ կամ Թիթեռներ - Lepidoptera

Ընտանիք Առագաստաթիթեռներ - Papilionidae

- 101. Մնեմոզինա կամ սև ապոլոն - *Parnassius mnemosyne rjabovi* Sheljuzhko, 1935 – VU B 1a. AnnexII
- 102. Ապոլոն - *Parnassius apollo kashtshenkoi* Sheljuzhko, 1908 – VU B 1a; IUCN (ver 2.3, VU A1cde); Annex II
- 103. Ալեքսանդր արագաստաթիթեռ - *Papilio alexanor orientalis* Romanoff, 1884 – VU B 1ab(iii)+B 2ab(iii); AnnexII

Ընտանիք Ճերմակաթիթեռներ -Pieridae

- 104. Բոուդենի ճերմակաթիթեռ - *Artogeia bowdeni* (Eitschberger, [1984]) – EN B1a+B2ab(iii)
- 105. Ավրորինա դեղնաթիթեռ - *Colias aurorina* Herrich-Schaffer, [1850] – VU B 1b(iii)+B 2b(iii)
- 106. Կանաչավուն դեղնաթիթեռ - *Colias chlorocoma* Christoph, 1888 – VU B 1ab(iii)+B 2ab(iii)

Ընտանիք Սատիրներ - Satyridae

- 107. Աֆրիկական փրոթերեբիա - *Proterebia afra hyrcana* (Staudinger, 1901). VU B 1a+B2a

Ընտանիք Նիմֆալիդներ - Nymphalidae

- 108. Բրենթիս Բնտ - *Brenthis ino schmitzi* Wagener, 1983 – VU B 1a+B2a
- 109. Վեդիական մելիթեա *Melitaea vedica* Nekrutenko, 1975 – EN B 1a+B2a

Ընտանիք Կապտաթիթեռներ - Lycaenidae

- 110. Տարագույգ կապտաթիթեռ - *Thersamonolycaena dispar rutila* (Werneburg, 1864) – CR B1a+B2a
- 111. Ռոմանովի թումարես - *Tomares romanovi* (Christoph, 1882) – VU B 1ab(iii)+B 2ab(iii)
- 112. Ալկոն կապտաթիթեռ - *Maculineaalcon monticola* (Staudinger, 1901) – VU B 1a+B2a
- 113. Արիոն կապտաթիթեռ - *Maculinea arion zara* Jachontov, 1935 VU B 1a+B2a; IUCN (ver 2.3, LR/NT), AnnexII
- 114. Սթնշաղային կապտաթիթեռ - *Maculinea nausithous* (Bergstrasser, [1779]) – VU B 1a+B2a ; IUCN (ver 2.3, LR/NT); AnnexII
- 115. Անդրկովկասյան կապտաթիթեռ - *Plebejus transcaucasicus* (Rebel, 1901) – EN B1a+B2ab(iii)
- 116. Դիանա կապտաթիթեռ - *Neolysandra diana* (Miller, 1923) – EN B1a+B2a
- 117. Դամոնիդես կապտաթիթեռ - *Agrodiaetus damonides* (Staudinger, 1899) – CR B1ab(i,ii,iii)+B 2b (i,ii,iii)
- 118. Երևանայան կապտաթիթեռ - *Agrodiaetus eriwanensis* Forster, 1960 – EN B1a+B2a
- 119. Հուբերտի կապտաթիթեռ - *Agrodiaetus huberti* Carbonell, 1993 – EN B1a+B2a
- 120. Իֆիգենիա կապտաթիթեռ - *Agrodiaetus iphigenia araratensis* De Lesse, 1957 – EN B1a+B2a
- 121. Անտեսված կապտաթիթեռ - *Agrodiaetus neglectus* Dantchenko, 2000 – EN B1a+B2a
- 122. Նինայի կապտաթիթեռ - *Agrodiaetus niniae* Forster, 1956 – EN B2a
- 123. Սուռակովի կապտաթիթեռ - *Agrodiaetus surakovi* Dantchenko et Lukhtanov, 1994 – EN B1a+B2a
- 124. Թուրկական կապտաթիթեռ - *Agrodiaetus turcicus* Kozak, 1977 – EN B2a

Ընտանիք Բլիկաթիթեռներ - Sphingidae

- 125. Կաչուկի իլիկաթիթեռ - *Hyles hippophaes caucasica* (Denso, 1913) – VU B 1a+B2a; IUCN (ver 2.3, DD); AnnexII
- 126. Պրոզերպինա իլիկաթիթեռ - *Proserpinus proserpina* (Pallas, 1772) – VU B 1a+B2a; IUCN (ver 2.3, DD); AnnexII.

Ընտանիք Երկրաչափ թիթեռներ - Geometridae

- 127. Ավետյանի երկրաչափ թիթեռ - *Cidaria avetianae* Wardikian, 1974 – EN B 1a+B2a
- 128. Ալեքսանդրի երկրաչափ թիթեռ - *Eupithecia alexandriana* Wardikian, 1972 – EN B 1a+B2a
- 129. Սերգեյի երկրաչափ թիթեռ - *Eupithecia sergiana* Wardikian, 1972 – CR B2a
- 130. Համլետի երկրաչափ թիթեռ - *Eupithecia hamleti* Wardikian, 1985 – CR B2a
- 131. Կուզնեցովի երկրաչափ թիթեռ - *Ortholitha kuznetzovi* Wardikian, 1957 – EN B 1a+B2a

Ընտանիք Արջաթիթեռներ – Arctiidae

- 132. Կարելինի մռայլ արջաթիթեռ - *Axiopoena karelini* ~~Mnndtrins~~, 1842 – VU B 1a+B 2a

Կարգ Թաղանթաթևներ - Hymenoptera

Ընտանիք Մեգախիլիդներ - Megachilidae

- 133. Մգաթև մեղու - *Lithurge fuscipenne* Lepeletier, 1841 – VU B 1a+B 2a
- 134. Մեղու Դեսեպտորիա - *Megachile deseptoria* Peres, 1884 – VU B 1a+B 2a

135. Մումախտտի մեղու - *Osmia cerinthides* F. Morawitz, 1876 – VU B 1a+B 2a

136. Մազոտ մեղու - *Archianthidium pubescens* Morawitz, 1872 – CR B2a

Ընտանիք Անթոֆորիդներ - Anthophoridae

137. Մոխրագույն մեղու - *Anthophora cinerea* Frieze, 1919 – VU B 1a+B 2a

138. Ամրակազմ մեղու - *Anthophora robusta* Klug, 1845 – VU B 1a+B 2a

139. Երկարալեզու մեղու - *Tetralonia macroglossa* Illiger, 1806 – EN B2a

140. Մանուշակագույն մեղու-ատաղձագործ - *Xylocopa violacea* Linnaeus, 1758 – VU B 1a+B 2a

Ընտանիք Իսկական մեղուներ - Apidae

141. Իշամեղու հայկական - *Bombus armeniacus* Radoszkowski, 1877 - VU B1a+B2a.

142. Իշամեղու մարգագետնային - *Bombus pratorum* Linnaeus, 1761 – VU B 1a+B 2a

143. Իշամեղու գետնային - *Bombus terrestris* Linnaeus, 1758 – VU B 1a+B 2a

144. Իշամեղու ձնափայլ - *Bombus niveatus* Kriechbaumer, 1870 – VU B 1a+B 2a

145. Պորչինսկու իշամեղու - *Bombus portshinskii* Radoszkowsky, 1884 – VU B 1a+B 2a

146. Իշամեղու ալագոյոզյան - *Bombus alagesianus* Skorikov, 1937 – EN B 1a

147. Իշամեղու դաղեստանյան - *Bombus daghestanicus* Radoszkowsky, 1888 – VU B 1a+B 2a

Ընտանիք Մրջյուններ - Formicidae

148. Ռավագինիի մրջյուն - *Myrmica ruginodis* Finzi, 1923 – EN B 1a+B 2a

149. Կարմրավում մրջյուն - *Manica rubida* (Latreille, 1802) – EN B 1a+B 2a

150. Կիսաատամ մրջյուն - *Crematogaster subdentata* (Mayr, 1877) – EN B 2a

151. Ջուլիայի մրջյուն - *Diplorhynchus juliae* Arakelian, 1991– CR B2a

152. Հարթ մրջյուն - *Tetramorium levigatum* Karawajew, 1926 – CR B2a

153. Մախմալ մրջյուն - *Cataglyphis machmal* Radtschenko & Arakelian, 1991 – CR B2a

Կարգ Երկթևեր - Diptera

Ընտանիք Գիշաճանճեր - Asilidae

154. Հսկա գիշաճանճ - *Satanas gigas* Evermann, 1885 – VU B 1ab(iii)+B 2ab(iii); KK CCCP

155. Երևանյան գիշաճանճ - *Machimus erevanensis* V. Richter, 1963 – EN B 1ab(iii) +B2ab(iii)

Ծանոցում՝

Annex II - տեսակը ընդգրկված է Բեռնի կոնվենցիայի Հավելված II-ում

IUCN – տեսակը ընդգրկված է Բնության պահպանության միջազգային միության Կարմիր ցուցակում

KK CCCP – տեսակը ընդգրկված էր ԽՍՀՄ Կարմիր գրքում

ՏԵՂԵԿԱՆՔ-ՀԻՄՆԱՎՈՐՈՒՄ

«Հայաստանի Հանրապետության կենդանիների Կարմիր գիրքը հաստատելու մասին» Հայաստանի Հանրապետության կառավարության որոշման նախագծի ընդունման վերաբերյալ

1. Իրավական ակտի անհրաժեշտությունը /նպատակը/

1.1. Ներկա վիճակը և առկա խնդիրները.

Հայաստանի Հանրապետության կառավարության սույն որոշման նախագծի ընդունումը բխում է «Կենդանական աշխարհի մասին»

Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 5-րդ հոդվածի պահանջներից, ինչպես նաև Հայաստանի Հանրապետության կառավարության կողմից 1993թվականին վավերացված «Կենսաբանական բազմազանության մասին» կոնվենցիայի 8-րդ հոդվածից:

Համաձայն «Կենդանական աշխարհի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 14-րդ հոդվածի Հայաստանի կենդանական աշխարհի հազվագյուտ և անհետացման եզրին գտնվող տեսակների պահպանության նպատակով կազմվում է Հայաստանի Հանրապետության կենդանիների Կարմիր գիրքը, որը վարվում է հազվագյուտ և անհետացող տեսակների և համակեցությունների պահպանության և վերարտադրության ապահովման համար: Կարմիր գիրքը ենթակա է պարբերաբար լրամշակման և վերահրատարակման, որի համար հիմք են ծառայում կենդանական աշխարհի պետական հաշվառման արդյունքները:

Ներկայումս Հայաստանի Հանրապետությունում գործում է 1987թ. հրատարակված «ՀՄՄՀ կարմիր գիրք /կենդանիներ/», որտեղ ընդգրկված են միայն 99 տեսակի հազվագյուտ և անհետացման վտանգված վայրի ողնաշարավոր կենդանիներ և որը չի պարունակում տեղեկատվություն անողնաշարավոր կենդանիների մասին:

Վերջին տարիների ընթացքում Հայաստանում տեղի ունեցած սոցիալ-տնտեսական փոփոխությունները բացասական ազդեցություն թողեցին երկրի հարուստ կենսաբազմազանության վրա, որի հետևանքով անհետացման եզրին են գտնվել մի շարք արժեքավոր և էնդեմիկ կենդանական տեսակներ, դեգրադացվել են դրանց բնակմիջավայրերը, կրճատվել են արեալները, փոփոխվել է պոպուլյացիաների քանակական և որակական կազմը: Արդյունքում խիստ հրատապ է դարձել Հայաստանի կենդանական աշխարհի համալիր ուսումնասիրության, միջազգային չափանիշներին համապատասխան տեսակների վիճակի գնահատման և կենդանիների Կարմիր գրքի վերահրատարակման խնդիրը՝ այդ տեսակների պահպանությունը արդյունավետ կազմակերպելու նպատակով:

2006թ. ՀՀ կառավարության N1075-Ն որոշմամբ հաստատվել է «Հայաստանի Հանրապետության կենդանիների Կարմիր գրքում և Հայաստանի Հանրապետության բույսերի Կարմիր գրքում ընդգրկվող տեսակների ուսումնասիրությանն ու պահպանությանն ուղղված միջոցառումների ծրագիրը», իսկ 2007թվականից միջնաժամկետ ծախսային ծրագրերի ֆինանսավորման շրջանակներում սկսվել են աշխատանքներ «ՀՀ կենդանիների և բույսերի Կարմիր գրքի լրամշակում» ծրագրի

իրականացման ուղղությամբ /ընդհանուր բյուջե՝ 31 մլն.դրամ/: Նշված ծրագիրը իրականացվել է 2007-2009թթ. ժամանակահատվածում, որի ընթացքում առկա տվյալների և նոր դաշտային ուսումնասիրությունների հիման վրա ՀՀ ԳԱԱ կենդանաբանության և հիդրոէկոլոգիայի գիտական կենտրոնի, Երևանի պետական համալսարանի և այլ գիտական ու հասարակական կազմակերպությունների մասնագետների կողմից պատրաստվել է ՀՀ կենդանիների Կարմիր գրքի նոր տարբերակը:

Հայաստանի Կարմիր գրքի երկրորդ հրատարակության մեջ ընդգրկված են 155 տեսակի անողնաշարավոր կենդանիներ և 155 տեսակի ողնաշարավոր կենդանիներ, որոնք ըստ Բնության Պահպանության Միջազգային Միության կողմից մշակված սանդհակի («Կարմիր ցուցակի կատեգորիաներ և չափորոշիչներ» IUCN, 2001, տարբերակ 3.1), պատկանում են հետևյալ հիմնական կատեգորիաներին.

1. Անհետացած տեսակ (EX): Տաքսոնը համարվում է անհետացած, եթե չկա որևէ կասկած, որ դրա վերջին առանձնյակը վերացել է : Տաքսոնը գնահատվում է անհետացած, եթե հայտնի և/կամ ենթադրվող բնակմիջավայրի ողջ պատմական արեալում տարբեր ժամանակահատվածների ընթացքում /սեզոնային, տարեկան, օրական/ հետևողական ուսումնասիրության արդյունքում ոչ մի առանձնյակ չի հայտնաբերվել:

2. Կրիտիկական վիճակում գտնվող տեսակ (CR): Տաքսոնը համարվում է «Կրիտիկական վիճակում գտնվող», երբ ամենամեծ հավանականությամբ ցույց է տրված, որ այն որոշվում է «Կրիտիկական վիճակում գտնվող» կատեգորիայի որևէ չափանիշով (A-E) և, հետևաբար, դիտվում է որպես անհետացման չափազանց բարձր ռիսկի առջև կանգնած տեսակ վայրի բնության մեջ:

3. Վտանգված տեսակ (EN): Տաքսոնը համարվում է «Վտանգված տեսակ», երբ ամենամեծ հավանականությամբ ցույց է տրված, որ այն որոշվում է «Վտանգված տեսակ» կատեգորիայի որևէ չափանիշով (A-E) և, հետևաբար, դիտվում է որպես անհետացման շատ բարձր ռիսկի առջև կանգնած տեսակ վայրի բնության մեջ:

4. Խոցելի տեսակ (VU): Տաքսոնը համարվում է «Խոցելի տեսակ», երբ ամենամեծ հավանականությամբ ցույց է տրված, որ այն որոշվում է «Խոցելի տեսակ» կատեգորիայի որևէ չափանիշով (A-E) և, հետևաբար, դիտվում է որպես անհետացման բարձր ռիսկի առջև կանգնած տեսակ վայրի բնության մեջ:

5. . Տվյալների անբավարարություն (DD): Տաքսոնը պատկանում է «Տվյալների անբավարարություն» կատեգորիային, երբ առկա տեղեկությունները դրա թվաքանակի և/կամ արեալի մասին անհամապատասխան են անհետացման ռիսկի ուղղակի կամ անուղղակի գնահատման համար: Այդ կատեգորիայի տաքսոնը կարող է լինել լավ ուսումնասիրված, իսկ կենսաբանությունը՝ լավ հայտնի, սակայն դրա առատության և/կամ տարածման վերաբերյալ համապատասխան տվյալները գնահատման համար լինեն անբավարար: «Տվյալների անբավարարություն» կատեգորիան չի հանդիսանում անհետացման ապառնալիքի կատեգորիա: Տաքսոնի ընդգրկումը այդ կատեգորիայում ցույց է տալիս, որ պահանջվում են ավելի շատ տեղեկություններ, և ընդունվում է, որ ապագա ուսումնասիրությունները կարող են հնարավոր դարձնել նրա պատկանելիությունը անհետացման սպառնալիքի որևէ կատեգորիայի:

Համաձայն ՀՀ բնապահպանության նախարարի 16.02.04թ թիվ 28-Ն հրամանով հաստատված ՀՀ կենդանիների Կարմիր գրքի վարման կարգի 7-րդ կետի, 2009թ հոկտեմբերի 30-ին տեղի ունեցավ ՀՀ կենդանիների Կարմիր գրքի վարման հանձնաժողովի նիստ, որը ընդունել է եզրակացություն՝ ՀՀ կենդանիների Կարմիր գրքի հաստատման մասին /արձանագրությունը կցվում է/:

2009թ դեկտեմբերի 1-ին ՀՀ բնապահպանության նախարարությունում տեղի ունեցան Կարմիր գրքի վերաբերյալ հասարակական լսումներ, որի ժամանակ 14 հասարակական կազմակերպությունների ներկայացուցիչներ հավանության արժանացրին ներկայացված ՀՀ կենդանիների Կարմիր գրքի նախագիծը /արձանագրությունը կցվում է/:

Առկա խնդիրների առաջարկվող լուծումները

ՀՀ ամբողջ տարածքում կենդանական աշխարհի հազվագյուտ և անհետացման եզրին գտնվող տեսակների /ողնաշարավոր և անողնաշարավոր կենդանիներ/ արդի վիճակի, էկոլոգիական հատկանիշների, քանակական և որակական ցուցանիշների, տարածվածության բացահայտման, ապրելավայրերի վիճակի գնահատման, Բնության պահպանության միջազգային միության /IUCN/ չափորոշիչների օգտագործման միջոցով պատրաստված Հայաստանի Հանրապետության կենդանիների Կարմիր գրքի հաստատում Հայաստանի

Հանրապետության կառավարության կողմից և Կարմիր գրքի հրատարակում:

2. Կարգավորման առարկան

Կենսաբանական բազմազանության պահպանության և վերարտադրության ապահովում:

3. Իրավական ակտի կիրառման դեպքում ակնկալվող արդյունքը

Հայաստանի Հանրապետության կառավարության սույն որոշման նախագծի ընդունումը կնպաստի գիտականորեն հիմնավորված հատուկ միջոցառումների մշակման և իրագործման շնորհիվ կենսաբազմազանության արդյունավետ պահպանության և վերարտադրության բարելավմանը, Կարմիր գրքում ընդգրկված տեսակների վերահսկողության ապահովմանը և դրանց նկատմամբ անօրինական գործունեության կրճատմանը, ինչպես նաև այդ տեսակների վերաբերյալ տեղեկատվության տարածմանը և բնակչության իրազեկության բարձրացմանը:

ՀՀ բնապահպանության նախարար Արամ Հարությունյան